

Prof. UAM dr hab. Marcin Danielewski
Wydział Archeologii UAM w Poznaniu
Ulica Uniwersytetu Poznańskiego 7
61-614 Poznań

Poznań, 15 stycznia 2026 roku

**Recenzja pracy doktorskiej mgra Konrada Lewka pt. „Rola i znaczenie
lednickiego kompleksu osadniczego jako miejsca centralnego od IX do XI wieku,
w świetle zabytków ruchomych”, Toruń 2025**

Przedłożona mi do oceny dysertacja doktorska mgra Konrada Lewka, a przygotowana pod kierunkiem prof. UMK dra hab. Andrzej Pydyna dotyczy problematyki wczesnośredniowiecznego Ostrowa Lednickiego i znaczenia tego ośrodka w IX–XI wieku. Doktorant podjął się ambitnego zadania, aby przez pryzmat źródeł archeologicznych (ruchomych) pokazać rangę tego miejsca w strukturze władztwa Piastów. Jest to próba o tyle zasadna, że do tej pory brakowało podobnego ujęcia tego problemu, a w ostatnich latach skupiano uwagę na Ostrowie Lednickim, ale przede wszystkim w ujęciu osadniczym czy rezydencjonalnym. W związku z powyższym rozprawa wypełnia tę lukę badawczą. Doktorant zresztą sam formułuje cel swojej pracy informując, że chce uzyskać „odpowiedzi na pytanie, jaka była pozycja Ostrowa Lednickiego w kontekście innych stanowisk wczesnośredniowiecznych” (Lewek 2005, s. 9). Pytanie to od lat nurtuje naukowców czego efektem są liczne opracowania odnoszące się do tej problematyki (m.in. Żurowska 1993; Górecki 2001; Kara 2009; Kurnatowska, Wyrwa 2016 [red.]; Banaszak, Kowalczyk, Tabaka, Wyrwa 2020 [red.]). Jednak tym razem na funkcję administracyjną, rzemieślniczo/produkcyjną, handlową i kultową autor dysertacji stara się spojrzeć przez pryzmat ruchomych źródeł archeologicznych (Lewek 2025, s. 12-13). Nie oznacza to oczywiście, że mgr Konrad Lewek unika odniesień do zagadnień związanych z archeologicznymi zabytkami nieruchomymi, bo do tych też się odnosi, uwzględniając zresztą szersze tło osadnicze związane z lednickim kompleksem grodowym (s. 772–784, 796, 821–831, 847–849). Oceniana rozprawa jest więc próbą wyjaśnienia znaczenia Ostrowa Lednickiego dla Piastów poprzez szczegółową analizę materiału źródłowego. W tej sytuacji wypada rozstrzygnąć, czy autor podołał temu zadaniu.

Warto na początek zauważyć, że mgr Konrad Lewek miał już na poziomie publikacyjnym do czynienia zarówno z materiałami zabytkowymi z Ostrowa Lednickiego (Kucypera, Pydyn, Popek, Lewek 2021) jak i problematyką osadniczą (Lewek, Mazur A., Mazur K. 2024). Fakt ten ma znaczenie, ponieważ doktorant w ten sposób zebrał wcześniej cenne doświadczenia naukowe, które mógł w ten sposób wykorzystać na poziomie konstruowania niniejszej rozprawy. Efektem tych działań stała się licząca 1296 stron dysertacja. Autor podzielił opracowanie na 14 podstawowych części, gdzie pierwszą z nich jest wstęp z przedstawionymi celami pracy, jej zakresem oraz strukturą (Lewek 2025, s. 9–22), a ostatnią podsumowanie zatytułowane: „Rola i znaczenie lednickiego kompleksu osadniczego jako miejsca centralnego w IX – XI wieku – próba uchwycenia dynamiki dziejów” (s. 850–861). Pomiędzy nimi znalazło się 12 rozdziałów. Całość pracy uzupełnia bibliografia podzielona na dwie części pt. „Źródła” (s. 862) oraz „Literatura” (s. 863–944), a także bardzo obszerny „Katalog” (s. 945–1250) oraz „Tabela 1” (s. 1252–1296). Pod względem konstrukcyjnym należy stwierdzić, że rozprawa została poprawnie przygotowana i odpowiada wymaganiom stawianym pracom naukowym. Nie oznacza to jednak, że opracowanie jest pod tym względem bezbłędne. Pewnej korekty należałoby dokonać względem części bibliograficznej. Zdecydowanie lepiej byłoby zarówno źródła pisane jak i literaturę ująć w jedną większą część pt. bibliografia i dopiero wówczas wyróżnić oba te elementy. Przy tym wyszczególnienie partii zatytułowanej „Źródła” (s. 862) też nie jest najbardziej trafnym posunięciem, albowiem mgr Konrad Lewek zestawia w ramach niej wyłącznie źródła pisane i tak powinna ta część zostać określona. Natomiast atutem konstrukcyjnym rozprawy pozostają zwięzłe podsumowania, które autor przygotował na zakończenie niektórych, większych rozdziałów oraz podrozdziałów (s. 165–166, 221–222, 264, 405, 534, 558–559, 789–790, 797–798, 820, 849). Pozwoliły one w skondensowanej formie zaprezentować uogólniające wnioski doktoranta. Szkoda tylko, że te podsumowania nie zostały konsekwentnie zastosowane. Uważam, iż mogły one finalizować rozdziały od czwartego do trzynastego, co sprawiałoby, że rozprawa byłaby bardziej usystematyzowana pod względem konstrukcyjnym. Niekończenie jestem również przekonany co do wydzielania w spisie treści dysertacji poszczególnych części oznaczonych cyframi rzymskimi: „II. Analiza (s. 83), „III. Most” (s. 770–771) oraz „IV. Katalog” (s. 945–1250). Po pierwsze nigdzie nie ma w spisie treści części oznaczonej rzymską cyfrą I, a przy tym wyróżnienie „II. Analiza (s. 83), „III. Most” (s. 770–771) nie jest w ogóle potrzebne, ponieważ wiadomo, że autor dokonuje analizy zabytków ruchomych oraz zajmuje się też zagadnieniem przepraw mostowych. Część katalogowa jest w pełni uzasadniona i

niezbędna, ale znów nie musiała być wyróżniana cyfrą rzymską, skoro i tak ten ciąg numeracyjny nie jest stały oraz nie zaczyna się od cyfry I.

Kluczową sprawą z punktu widzenia oceny rozprawy doktorskiej pozostaje jej wartość merytoryczna oraz to czy zrealizowano zakładane cele badawcze (s. 9–11). Mgr Konrad Lewek zdecydował się najpierw zaprezentować historię badań (s. 23–69), a następnie podstawy datowania (s. 70–83). Te dwa rozdziały są w zasadzie wprowadzaniem do głównych wątków rozważań czynionych przez doktoranta, a odnoszących się już ściśle do materiału źródłowego, ruchomego. Względem rozdziału „Historia Badań” (błąd w zapisie tytułu [s. 1, 23] – drugie słowo małą literą) nie można mieć większych uwag. Autor dość szczegółowo i wyczerpująco przedstawił tę historię. Jedynie można zastanawiać się, czy ostatnie 26 lat badań nie wymagało większej uwagi. Korekta niezbędna byłaby dla części dotyczącej badań prowadzonych na stanowisku nr 22 w Dziekanowicach, gdzie mgr Konrad Lewek poinformował o odkryciu w 2008 roku grobu komorowego (s. 66). W sumie jednak na tej nekropolii odkryto aż sześć takich konstrukcji. Zresztą doktorant w jednym z dalszych rozdziałów informuje o tym fakcie (s. 783). W ten jednak sposób w pracy znalazła się nieścisłość. Czytając bowiem rozdział dotyczący historii badań można mieć wrażenie, że odkryto jeden pochówek komorowy i to dopiero w 2008 roku, a tymczasem wiadomo, że pierwsze z nich zarejestrowano już w 2005 roku (por. Wrzesińska, Wrzesiński 2022, s. 459). Mam wrażenie, że w tym przypadku mgr Konrad Lewek wpieryw przygotował historię badań, a następnie dopiero pracował nad dalszymi częściami pracy, w tym tej dotyczącej bardziej szczegółowego omówienia grobów komorowych (Lewek 2025, s. 783–784). Niestety przy tak dużej dysertacji nie udało się już autorowi zauważyć tego, iż w początkowej partii rozprawy doktorskiej została zawarta nieprecyzyjna informacja dotycząca grobów komorowych (s. 66).

Rozdział drugi został tak skonstruowany przez doktoranta, aby jak najpełniej przedstawić datowania danych elementów osadniczych lednickiego zespołu grodowego. Autor skupił więc swoją uwagę kolejno na grodzie oraz osadzie podgrodowej, cmentarzu zlokalizowanym na wyspie, ale też na nekropolii ze stanowiska nr 22 w Dziekanowicach, obiektach sakralnych i mostach (s. 73–82). Niekiedy wywód wydaje się nieco chaotyczny, co może wynikać z tego, że doktorant z jednej strony starał się omawiać rzeczoną problematykę pod kątem tego jak to datowanie zmieniało się wraz z kolejnymi latami badań, a z drugiej musiał przedstawić kilka elementów lednickiego kompleksu grodowego. Nie oznacza to jednak, że prezentowane ustalenia są błędne, a jedynie iż ta część wymagałaby większego uporządkowania. Z elementów, których na pewno zabrakło w tym rozdziale, wskazać wypada najnowsze oraz pełne przedstawianie faz rozwojowych ośrodka grodowego, co można było

zrobić w oparciu o cytowany przez doktoranta tekst Janusza Góreckiego i Mateusza Łastowieckiego (Górecki, Łastowiecki 2016, s. 59–71). Nawet jeśli dalej w kolejnych rozdziałach autor odnosi się do tego tekstu w kontekście umocnień grodowych i przedstawia ich poszczególne fazy (Lewek 2025, s. 773–776), to mimo wszystko już w rozdziale drugim powinno zostać zamieszczone odwołanie do wskazanego opracowania. Tymczasem tak się nie stało przez co znów można mieć wrażenie, że dopiero przy tworzeniu dalszych części rozprawy mgr Konrad Lewek zainteresował się wskazaną publikacją. Zestawienie przez autora na finalnym etapie prac nad dysertacją rozdziału pierwszego i drugiego z rozdziałem dziewiątym, pozwoliłoby wykluczyć takie niedociągnięcia. Ogólnie uwagi te nie wpływają na merytoryczną jakość omawianych części, natomiast zdecydowanie utrudniają lekturę rozprawy i wywołują wrażenie lekkiego chaosu w wywodzie doktoranta.

Kolejne sześć rozdziałów dotyczy już bezpośrednio konkretnych kategorii zabytków archeologicznych i tak doktorant omówił: dewocjalia (s. 84–166), ozdoby (s. 167–222), uzbrojenie (s. 223–559), oporządzenie jeździeckie (s. 560–673), surowiec importowany (s. 674–715), utensylia kupieckie (s. 716–769). Uzasadnienie dla wyboru danych grup artefaktów znajduje się we wstępie do dysertacji (s. 13–19). Jest to w zasadzie autorska decyzja mgra Konrada Lewka, które z przedmiotów wymagają omówienia. Doktorant poinformował, że „Rola i znaczenie lednickiego kompleksu osadniczego jako miejsca centralnego, została sprowadzona do czterech wybranych kategorii” (s. 12) dalej kolejno je wymieniając i mają to być funkcja administracyjna, funkcja produkcyjna/rzemieślnicza, funkcja handlowa, funkcja kultowa (s. 13). Mgr Konrad Lewek zamknął tę wypowiedź w następujący sposób: „Następnie wybrałem źródła ruchome, których analiza wydawała się obiecująca do rekonstrukcji tych zagadnień” (s. 13). Na taki autorski wybór doktorant mógł sobie pozwolić i miał do tego pełne prawo. Natomiast, muszę nie zgodzić się z autorem w kwestii następującej wypowiedzi: „Z lednickiego kompleksu osadniczego znane są również wyroby z drewna w postaci naczyń oraz narzędzi. Ich prawdopodobnie lokalne pochodzenie, jak i powszechność form nie jest w stanie dostarczyć nam danych w analizowanej tematyce. Podobnie ma się sytuacja w kontekście narzędzi metalowych, takich jak groty strzał, noże oraz narzędzia rolnicze. Z tego powodu nie uwzględniono ich w niniejszej pracy. To samo dotyczy narzędzi kowalskich i jubilerskich, które zostały jedynie przywołane w części dotyczącej funkcji produkcyjnej LKO” (s. 19). Podobnie w dysertacji nie zdecydowano się uwzględnić ceramiki (s. 17). Doktorant uznał więc, iż wszystkie te przedmioty mają lub mogą mieć miejscowe pochodzenie. Tymczasem nie sposób tego stwierdzić, zwłaszcza że zbiór ceramiki z Ostrowa Lednickiego, z czego doktorant zdaje sobie sprawę, nie został w całości przeanalizowany (s. 17). Najlepszym przykładem

porównawczym pozostają niektóre grody centralne z terenu Wysoczyzny Gnieźnieńskiej np. Grzybowo, gdzie odkrywano fragmenty importowanej ceramiki (Dębski 2022, s. 284, 291). Jest to efekt właśnie bardziej zaawansowanych i nowszych studiów nad materiałami ceramicznymi niż te, które do tej pory realizowano względem materiałów lednickich. Jeszcze silniej ten wątek można podnieść względem tzw. ceramiki technicznej służącej do odlewania oraz rafinacji metali nieżelaznych, a zarejestrowanych w Rybitwach koło Ostrowa Lednickiego. Doktorant nie mógł znać w momencie finalizowania dysertacji artykułu z 2025 roku, w którym to w oparciu o wyniki analiz izotopowych ołowiu stwierdzono pochodzenie surowca ze złóż rejonu olkuskiego (Miśta-Jakubowska, Czech-Błońska, Duczek, Antowska-Gorączniak, Szeliga, Karasiński 2025, s. 108). Natomiast, pokazuje to, że w niektórych grupach zabytków, których autor dysertacji nie zdecydował się szerzej analizować, są również wyroby o pochodzeniu zewnętrznym, nie lokalnym.

Nie mam natomiast większych uwag krytycznych dotyczących omówienia problematyki poszczególnych artefaktów w ramach kolejnych rozdziałów. Wyselekcjonowane kategorie przedmiotów doktorant postarał się przedstawić wyczerpująco, korzystając szeroko z literatury przedmiotu, również tej najnowszej, do czego jeszcze wrócę. Omawiane artefakty uzupełnia katalog będący integralną częścią rozprawy i stanowiący uzupełnienie wskazanych wyżej rozdziałów dotyczących konkretnych oraz analizowanych przez autora wyrobów. Jednocześnie warto podkreślić, że mgr Konrad Lewek dokonał również umiejętnej i poprawnej selekcji zabytków. Do prezentowanych kategorii zabytki zostały dobrane prawidłowo. W kilku elementach należy szczególnie pochwalić doktoranta, a mianowicie warty odnotowania pozostaje fakt, że autor dysertacji bardzo dobrze orientował się w problematyce uzbrojenia i znajomość tej tematyki, ale również literatury przedmiotu jest szczególnie widoczna w podrozdziałach odnoszących się do mieczy (s. 223–264), trzewików pochew mieczowych (s. 265–271), toporów (s. 272–405) czy włóczni (s. 406–534). Mgr Konrad Lewek bardzo sprawnie posłużył się typologiami, co akurat przy zagadnieniach dotyczących bronioznawstwa wydaje się szczególnie ważne. Najlepszym tego przykładem są rozważania dotyczące toporów (s. 272–405), gdzie autor zdecydował się skorzystać z typologii (bardziej precyzyjnie wyrażając się klasyfikacji) Piotra Kotowicza (Kotowicz 2018). Przy tym doktorant w ogóle nie brał pod uwagę kategoryzacji żeleźców toporów zgodnie z przestarzałą już typologią Andrzeja Nadolskiego (1954), ale wciąż jedną z najczęściej stosowanych w polskiej literaturze przedmiotu. Autor dysertacji nie uległ też pokusie opierania swoich rozważań wyłącznie na pracy Boromira Rafała Borowczaka (Borowczak 2008), aczkolwiek słusznie z tego tekstu korzystał (Lewek 2025, s. 288, 294, 314, 356, 369, 374). Przy czym trzeba podkreślić, że

wspomniana publikacja otrzymała bardzo negatywne oceny recenzenckie (por. Strzyż 2008; Parczewski 2009) i może jedynie szkoda, że tej kwestii doktorant nie podniósł. Jest to jednak drobna uwaga, która nie zmienia merytorycznej poprawności omawianego podrozdziału. W przypadku stosowanych typologii podobnie pozytywną opinię należy wyrazić względem omówienia grotów włóczni odkrywanych na Ostrowie Lednickim (s. 406–534). Autor poświęcił wiele uwagi, aby przedstawić klasyfikację, z której skorzystał (s. 406–415). Przy tym należy podkreślić, że doktorant nie uległ pokusie skorzystania z gotowego podziału A. Nadolskiego (Nadolski 1954, s. 53–56), tylko zadał sobie trud, aby stworzyć własne ramy klasyfikacyjne dla analizowanego rodzaju uzbrojenia. Uznaję takie podejście za bardzo zasadne i uważam, że jest to jeden z większych atutów przygotowanej dysertacji. Podobnie bardzo sprawnie mgr Konrad Lewek poradził sobie z typologią mieczy wczesnośredniowiecznych oraz trzewików pochew mieczowych. W pierwszym przypadku posługując się wszystkimi podstawowymi typologiami dotyczącymi tego rodzaju uzbrojenia (Lewek 2025, s. 223–264). Przy czym nie zabrakło w tych zestawieniach najważniejszych ogólnoeuropejskich klasyfikacji (Petersen 1919; Oakeshott 1964; Кирпичников 1966). Podobnie sytuacja się ma z trzewikami pochew mieczowych, gdzie autor również posłużył się wszystkimi kluczowymi typologiami odnoszącymi się do tej kategorii wyrobów (Lewek 2025, s. 265–271), a wśród nich znalazły się te najważniejsze, jeśli chodzi o wskazaną kategorię przedmiotów, czyli klasyfikacje stworzone przez Paula Paulsena (Paulsen 1953) czy Kazakevičiusa (Kazakevičius 1998).

Już powyższe uwagi dotyczące przede wszystkim ustaleń z zakresu typologii danych przedmiotów pokazują, że mgr Konrad Lewek bardzo dobrze rozpoznał literaturę przedmiotu dotyczącą podejmowanej tematyki. Uwaga ta odnosi się przede wszystkim do ustępów na temat poszczególnych kategorii zabytków. Efektem tego jest bardzo zasobna bibliografia (s. 863–944). Warto przy tym zauważyć, że doktorant korzystał nie tylko z literatury przedmiotu, ale również z opracowań niepublikowanych. Takim przykładem są odwołania do problematyki stilusów z kości i poroża, gdzie autor wsparł się ustaleniami zawartymi w rozprawie doktorskiej Moniki Stelmasiak-Majorek (Lewek 2025, s. 789). Dysertacja ta wydaje się szczególnie ważna, ponieważ pokazuje, że z wszystkich wielkopolskich grodów centralnych to właśnie na Ostrowie Lednickim odkrywano najwięcej stilusów wykonanych z wskazanych surowców organicznych (Stelmasiak-Majorek 2023, s. 1022, 1083). Należy przyznać, że odwołania do tej rozprawy są świadectwem dojrzałości naukowej mgra Konrada Lewka, ale też umiejętności wyszukiwania odpowiednich do podejmowanego tematu, ale jeszcze niepublikowanych prac. W naukowym świecie szybko postępujących technik badawczych, jak w przypadku traseologii i jej wykorzystania w dyscyplinie archeologia, wydaje się to szczególnie ważne. Cieszy też fakt, że

doktorant potrafił docenić wyniki badań traseologicznych w odniesieniu do materiałów innych niż krzemienne, co we współczesnej nauce staje się również coraz powszechniejszym zjawiskiem.

Większych uwag merytorycznych nie można mieć względem przygotowanego przez doktoranta „Katalogu” (s. s. 945–1250). Jest to duże zestawienie obejmujące liczny materiał źródłowy. Klasyczna forma katalogu została poprzedzona i słusznie swoistym wstępem, gdzie autor postarał się wyjaśnić zawłości techniczne dotyczące jego konstrukcji. Jedyne dwie uwagi mogą dotyczyć formy prezentacji danych zabytków. Cieszy fakt, że doktorant postarał się każdy z przedmiotów przedstawić w formie opisowej oraz ilustracyjnej. Natomiast, warstwa graficzna miejscami została dość niestarannie przygotowana. Z jednej strony nie brakuje w tym zestawieniu rycin, których jakość jest słaba (np. s. 951, 953, 955, 959, 1040, 1043, 1044). Uważam, że doktorant powinien jednak postarać się, aby prezentowane ilustracje były dobrej jakości, a jeśli takowych nie posiadał to należało poprosić dane jednostki muzealne o wykonanie nowych fotografii lub samemu je przygotować. Drugi aspekt związany z prezentacją zabytków dotyczy tego, iż tylko niektóre z rycin zawierają skalę pomiarową (przykładowo dopiero ósmy zabytek w zestawieniu posiada skalę, s. 952). Rozumiem, że w opisie zabytki mają podane wymiary i w tym względzie doktorant dotrzymał prawideł opisu omawianych artefaktów. Natomiast, w pracy naukowej nie powinno mieć miejsca prezentowanie danych zabytków w postaci ryciny czy fotografii bez skali pomiarowej. Tym bardziej, że dodanie miarki nie wymagało znaczącego wkładu pracy, a zdecydowanie podniosłoby wartość części katalogowej. Uważam, iż ten element rzutuje na odbiór katalogu, oczywiście nie jego wartości merytorycznej, a jedynie tej graficznej. Mogę jedynie domyślać się, że niedociągnięcia względem zilustrowania rycin (jakość niektórych z nich oraz częsty brak skali pomiarowej), to efekt pośpiechu. Autor najpewniej nie zadbał o uzupełnienie tych elementów przed złożeniem finalnej wersji dysertacji, a wpływ mógł mieć na to system realizacji studiów doktoranckich. Nacisk na publikację w trakcie ich trwania, ale też udział w konferencjach czy życiu uniwersyteckim powoduje, iż dysertacje pisane w cyklu czteroletnim bywają niedopracowane pod tym względem. Z dwojga złego lepiej, że ucierpiała na tym warstwa ilustracyjna dysertacji niż jej merytoryczna zawartość.

Rozprawa pod względem merytorycznym jest poprawnie przygotowana. Autor poświęcił danym zagadnieniom wystarczająco dużo uwagi i co już też było podkreślane starał się dane wątki przedstawić w jak najszerszym świetle oraz z optymalnym wykorzystaniem literatury przedmiotu. Natomiast, mimo tego znalazły się zagadnienia, w których doktorant niekoniecznie czuł się tak dobrze jak przy analizie konkretnych materiałów źródłowych. Uwaga

ta szczególnie mocno odnosi się do problematyki związanej z funkcjonowaniem grodu na Ostrowie Lednickim i szerszym ujęciu go w ramach wczesnośredniowiecznej struktury grodowej. W ten sposób mgr Konrad Lewek wskazał, że w pierwszej połowie XI wieku obiekt został spalony i następnie odbudowany jako gród kasztelański (s. 49). Jednak tak nie jest ponieważ system kasztelański znany jest najlepiej ze źródeł trzynastowiecznych, choć funkcjonował już w XII wieku, ale nie ma żadnej pewności, iż uformował się on już w drugiej połowie XI wieku (por. Dąbrowski 2007, s. 7–10; Fokt 2021, s. 41–50). Doktorant oparł zapewne swój osąd na koncepcji Zofii Kurnatowskiej, którą przywołał w przypisie (s. 49, 851), ale należy podkreślić, że tak ważny wątek względem znaczenia grodu lednickiego i w ogóle struktury grodowej wymagał bardziej krytycznego podejścia do tematu. Zresztą to chyba jest największy zarzut względem dysertacji, iż w niektórych jej partiach tych, gdzie potrzebne było syntetyzujące spojrzenie na znaczenie organizacji grodowej i miejsce danych ośrodków w tej strukturze, to nieco zabrakło autorowi rozeznania w literaturze przedmiotu. Bardzo dobrym przykładem jest zakończenie pt. „Rola i znaczenie lednickiego kompleksu osadniczego jako miejsca centralnego w IX – XI wieku – próba uchwycenia dynamiki dziejów” (s. 850–861), gdzie mgr Konrad Lewek umiejętnie przedstawił wnioski, które wynikają z jego rozważań i postarał się odpowiedzieć na pytanie, jaka była pozycja Ostrowa Lednickiego w kontekście innych stanowisk wczesnośredniowiecznych. Natomiast, byłoby dużo łatwiej autorowi udzielić odpowiedzi na to pytanie, gdyby skorzystał z syntetyzujących monografii, gdzie ta tematyka była szeroko i wielokrotnie poruszana. Oczywiście, doktorant podjął się zadania, gdzie ruchome zabytki archeologiczne miały przede wszystkim pomóc wyjaśnić ten problem. Jednak mimo tego nieuwzględnienie tekstów Zbigniewa Dalewskiego, który zaproponował bardzo interesujące i zbudowane na licznych materiale porównawczym wyjaśnienie dla znaczenia grodów centralnych (Dalewski 2014; por. 1991, s. 19–43), wydaje się błędem. Zresztą tę samą argumentację mogę podnieść względem swoich opracowań. Miło mi, że mgr Konrad Lewek w wielu miejscach cytował moje teksty w dysertacji (Lewek 2025, s. 10, 648, 796, 870, 883). Natomiast, z większą korzyścią dla wnioskowania autora byłoby skorzystanie z mojej monografii wydanej w 2021 roku, gdzie rozważania dotyczące znaczenia oraz roli tzw. grodów centralnych (w tym Ostrowa Lednickiego) zostały zaprezentowane na szerokim tle porównawczym (Danielewski 2021). Oceniając w tych aspektach dysertację można mieć niekiedy wrażenie, że doktorant doskonale orientuje się w materiale źródłowym z Ostrowa Lednickiego, potrafi umiejętnie posługiwać się typologiami, a szczegółowa analiza zabytków nie stanowi przy tym dla niego problemu. Jednak kiedy niezbędne staje się skorzystanie z opracowań syntetyzujących nie tylko archeologicznych, ale też historycznych i dotyczących

roli tzw. grodów centralnych z obszaru Wielkopolski, to mgr Konrad Lewek gorzej radzi sobie z tą materią. Ostatecznie, nie rzutuje to całościowo na końcowe wnioskowanie doktoranta, ale wydaje się, że dysertacja byłaby pełniejsza, gdyby została uzupełniona wskazanymi wyżej tekstami.

Obowiązkiem każdego recenzenta jest również wskazanie uwag szczegółowych dotyczących edycji dysertacji doktorskiej. Stwierdzam, że warstwa językowa rozprawy została dobrze przygotowana. Nie oznacza to jednak, iż jest ona pozbawiona uchybień. W tej sytuacji obowiązkiem recenzenta pozostaje wskazanie najważniejszych uwag szczegółowych:

- błędy ortograficzne w niektórych zapisach geograficznych, np. Jezioro Lednica (s. 24), „jeziorze lednickim” (s. 272), „krajów Bałtyjskich” (s. 270).
- literówki, np. „Szepaniak” (s. 715) zamiast Szczepaniak, „Wrzesieński (s. 66) powinno być Wrzesiński, „Dziekawnowicach” (s. 80) poprawnie Dziekanowicach, Chrobrego a nie „Chroborego” (s. 861).
- błędne zapisy tytułów prac, np. „*Iš vėlovojo geležies amžiaus Baltų ginklų istorijos (kalavijų makštų galų apkalai)*” (s. 888), a powinno być „*Iš vėlyvojo geležies amžiaus baltų ginklų istorijos (kalavijų makštų galų apkalai)*”.
- zdania rozpoczynające się od spójników „Aby” (s. 16).
- niekonsekwentne zapisy, gdzie autor niekiedy stosuje formę „I połowy”, a na tej samej stronie zawiera zwrot „trzeciej połowy” (s. 76);
- brak justowania tekstu wprowadzenia do katalogu (s. 946–948) czy zestawienia bibliograficznego (s. 862–944).
- niezrozumiałe zwroty np. „W niniejszej pracy opisano i udokumentowano wszystkie zabytki świadczące o wymianie”, doktorant nie wyjaśnia jednak w tym zdaniu o jaką wymianę chodzi.
- brak wyrównania spacji pomiędzy wyrazami (s. 415, ósma linijka licząc od dołu strony).
- zbędne wolne linie – puste wiersze (s. 74).

Podsumowując stwierdzam, że recenzowana praca mgra Konrada Lewka pt. „Rola i znaczenie lednickiego kompleksu osadniczego jako miejsca centralnego od IX do XI wieku, w świetle zabytków ruchomych”, Toruń 2025, spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim i wnioskuję o dopuszczenie jej Autora do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Wskazane w tekście recenzji uwagi krytyczne ostatecznie nie rzutują na końcową ocenę dysertacji. Z pewnością jednak poprawienie tych elementów jest niezbędne przed ewentualną publikacją części lub całości rozprawy doktorskiej.

Bibliografia

Literatura

Banaszak Danuta, Kowalczyk Andrzej, Tabaka Arkadiusz, Wyrwa Andrzej Marek [red.]

2020 *Ostrów Lednicki - palatium Mieszka I i Bolesława Chrobrego. Chronologia i kontekst*, Lednica.

Borowczak Boromir Rafał

2008 *Topory wojów piastowskich. Bitwa o Ostrów Lednicki*, Szczecin.

Dalewski Zbigniew

1991 *Między Gnieznem a Poznaniem. O miejscach władzy w państwie pierwszych Piastów*, „Kwartalnik Historyczny” 98, nr 2, s. 19–43.

2014 *Modele władzy dynastycznej w Europie Środkowo-Wschodniej we wcześniejszym średniowieczu*, Warszawa.

Danielewski Marcin

2021 *The stronghold in Grzybowo in the context of interdisciplinary research into the functions of early medieval strongholds from the 10th and 11th centuries*, Poznań.

Dąbrowski Franciszek

2007 *Studia nad administracją kasztelańską Polski XIII wieku*, Warszawa.

Dębski Artur

2022 *Wyroby ceramiczne z grodziska w Grzybowie, pozyskane w latach 2018-2019*, w: M. Danielewski, J. Wrzesiński, z udziałem A. Głód (red.), *Wczesnośredniowieczny gród w Grzybowie*, Warszawa, s. 261–308.

Fokt Krzysztof

2022 *Organizacja grodowa w drugiej monarchii piastowskiej. Studium krytyczne*, Kraków.

Górecki Janusz

2001 *Gród na Ostrowie Lednickim na tle wybranych ośrodków grodowych pierwszej monarchii piastowskiej*, Poznań.

Górecki Janusz, Łastowiecki Mateusz

2016 *Konstrukcje obronne Ostrowa Lednickiego*, w: Z. Kurnatowska, A.M. Wyrwa (red.), *Ostrów Lednicki. Rezydencjonalno-stołeczny ośrodek pierwszych Piastów*, Warszawa, s. 59–71.

Kara Michał

2009 *Najstarsze państwo Piastów - rezultat przełomu czy kontynuacji. Studium archeologiczne*, Poznań.

Kazakevičius Vytautas

1998 *Iš vėlyvojo geležies amžiaus baltų ginklų istorijos (kalavijų makštų galų apkalai)*, „Lietuvos Archeologia” 15, s. 287–332.

Кирпичников Николаевич Анатоль

1966 *Древнерусское оружие. Вып. 1. Мечи и сабли IX—XIII вв.*, Москва.

Kotowicz Piotr

2018 *Early Medieval Axes from the Territory of Poland*, Kraków.

Kucypera Paweł, Pydyn Andrzej, Popek Mateusz, Lewek Konrad

2021 *Technologia wykonania miecza i czekana odnalezionych w reliktach mostu prowadzącego na wyspę Ledniczkę na jeziorze Lednica w świetle badań archeometalurgicznych*, „Studia Lednickie” 20, s. 99–123.

Kurnatowska Zofia, Wyrwa Andrzej Marek [red.]

2016 *Ostrów Lednicki. Rezydencjonalno-stołeczny ośrodek pierwszych Piastów*, Warszawa.

Lewek Konrad, Mazur Anna, Mazur Krzysztof

2024 *Strożyska wieś z okresu późnego średniowiecza w Dolinie Nidy*, Toruń.

Nadolski Andrzej

1954 *Studia nad uzbrojeniem polskim w X, XI i XII wieku*, Łódź.

Miśta-Jakubowska Ewelina, Czech-Błońska Renata, Duczko Władysław, Antowska-Gorączniak Olga, Szeliga Marcin, Karasiński Jakub

2025 *Pochodzenie surowca wykorzystywanego w XI-wiecznym warsztacie złotniczym w Rybitwach na stanowisku 12 k. Ostrowa Lednickiego. Badania wstępne*, „Studia Lednickie” 24, s. 91–115.

Oakeshott Ewart

1964 *The Sword in the Age of Chivalry*, Suffolk.

Parczewski Michał

2009 *Komentarz do książki Boromira R. Borowczaka*, „Acta Militaria Mediaevalia” 5, s. 241–243.

Paulsen Peter

1953 *Schwertortbänder der Wikingerzeit. Ein Beitrag zur Frühgeschichte Osteuropas*, Stuttgart.

Petersen Jan

1919 *De norske vikingesverd. En typologisk-kronologisk studie over vikingetidens vaaben*, Kristiania.

Strzyż Piotr

2008 Recenzja, B.R. Borowczak, „Topory wojów piastowskich. Bitwa o Ostrów Lednicki”, „Acta Militaria Mediaevalia” 4, s. 223–227.

Wrześcińska Anna, Wrześciński Jacek

2022 *Pochówki w grobach komorowych*, w: J. Wrześciński (red.), *Mortui viventes obligant. Cmentarzysko wczesnośredniowieczne w Dziekanowicach*, Lednica, s. 459–485.

Zurowska Klementyna

1993 *Ostrów Lednicki. U progu chrześcijaństwa w Polsce*, Kraków.

Materiały niepublikowane

Stelmasiak-Majorek Monika

2023 *Funkcje przedmiotów z kości i poroża w typie kolców, igieł, stylusów w świetle badań traseologicznych oraz eksperymentalnych. Analiza materiałów archeologicznych z grodów*

centralnych

wczesnośredniowiecznej

Wielkopolski,

Poznań

(<https://repozytorium.amu.edu.pl/items/618d24cb-257d-49a8-b2e0-84e896b68154>

dostęp

31.01.2026 roku).

Marcin Danielowski